

הערות והארות במס' ע"ז - תוכנית מתמידים תשרי תש"פ - דף ו

מ. זילברמן

להניח העובד כוכבים לעשות מלאכתו בין ביום טוב בין בשבת מדאורייתא אבל אם מסר לו ישראל מע"ש המלאכה מותר". אך בדבריו אפשר דזה תלוי במחלוקת תנאים במכילתא ואולי קי"ל כדעה שני' דהכל דרבנן. והביא הב"י סוף סי' רמד בשם הסמ"ג דפשטות המכילתא דהוי דין דאורי'. והו"ד בט"ז סי' רמג סוף סק"ג. ועי' במ"ז שם שכתב דאולי כוונתו שזו אסמכתא חזקה דהוי קרוב לדאורי'.

וכן במהר"ח או"ז סי' ל כתב, "ולוי נראה שדרשה גמורה היא ואסורה מדאורייתא היכא דלא קצץ בדבישראל קא טרח אבל היכא דקצץ גוי בדנפשיה קא טרח, והיה מותר מן התורה אפילו בבית ישראל אלא שרבנן החמירו ולא התירו אלא בביתו של גוי."

ועי' ברמב"ן בפרשת יתרו (כ, י) דעל דרך הפשט וגרף אשר בשעריך פירושו גר תושב. ולדבריו יוצא דאף דמותר לגר תושב לעשות מלאכה בשבת עבור עצמו, אסור לעשות מלאכה עבור ישראל, ואפשר דזה אסור מן התורה.

והעיר הגרצ"ש שליט"א דכן מבורר בתוס' בימות מח: ד"ה זה גר תושב דאיסור אמירה לגר תושב מן התורה, דבזה מצווה על שבת (ובעלמא גר תושב אסור לשבות). והציע הגרצ"ש דזוהי הכעין דאורי' של אמירה לנכרי שבות.

בפרדס יוסף פרשת בא הביא מספר תורת משה דאף דבשבת אמירה לנכרי הוי שבות מ"מ ביו"ט דכתיב כל מלאכה לא יעשה אסור מן התורה. אך הביא אלו שתמהו עליו.

ואם נניח שאיסור אמירה לנכרי במלאכת שבת דאורי', בטעם האיסור כתב רש"י שבת קנג. ד"ה מ"ט, "והרי הוא שלוחו לישאנו בשבת". ומשמע דדוקא הכא התירו לתת כיסו לנכרי אבל בעלמא אסור לתת לו לעשות מלאכה עבור ישראל כי יש בזה משום שליחות. וכן מבורר מרש"י בע"ז כב. במהלך הסוגי' ובפרט בד"ה והא אותביה, "וא"כ מאי תיובתא גבי שבת איסור שליחות במלאכה וכו'". [כך העירוני ר' אריאל דיימאנד].

(כב.) **טעם איסור אמירה לנכרי בשבת.**
אנחנו בדרך כלל מניחים שאיסור אמירה לנכרי במלאכת היינו איסור דרבנן. וכן מפורש בגמ' שבת קנ. דאמירה לנכרי שבות.

אמנם על הפסוק (שמות יב, טז) כל מלאכה לא יעשה בהם הביא רש"י מהמכילתא "אפי' ע"י אחרים". ותמה עליו הרמב"ן שם על מה מדובר – אי על ישראל פשיטא, דבלאו הכי מצווה על שבת. ואי על נכרי אין אנו מוזהרין על מלאכתן של גוי אלא שיש איסור דרבנן דאמירה לעכו"ם. אך הביא הרמב"ן שבמכילתא איתא ולא יעשה גוי מלאכתך ... אבל יעשה הגוי מלאכתו דברי ר' יאשיהו. וכתב הרמב"ן דבדואי זה אסמכתא בעלמא ואין איסור אמירה לעכו"ם מן התורה, ומ"מ במלאכת הגוי בשלו מותר אפי' מדרבנן.

ובפירושי בעלי תוס' עה"ת דחו האפשרות שאמירה לנכרי אסורה מה"ת. בפירוש הרא"ש עה"ת שם כתב, "פרש"י ע"י אחרים ור"ל גוים ואני הקשיתי למורי הרב ז"ל א"כ מצינו אמירה לגוי שבות מן התורה. ותיריך אחרים קטנים שכן גבי שבת הם מוזהרים בפסוק האבות על הבנים"

ובדעת זקנים שם כתב, "פרש"י אפי' ע"י אחרים וקשה להר' משה דבשבת אמרי' דאמירה לעכו"ם שבות מדרבנן והכא משמע דמן התורה. וי"ל דאסמכתא בעלמא היא אי נמי על ידי אחרים דפרש"י ר"ל ע"י בנו ובתו הקטנים ואע"ג דנפק מלא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך ה"מ שבת דחמירא איסוריה אבל י"ט לא קמ"ל". [ובשעה"צ סי' רמג סק"ז הביא שהגר"א כתב דיש גירסת מוטעת במכילתא.

[עי' בגור אריה שם שכתב דאחרים היינו ישראלים אחרים ואף דהם כבר נצטוו על השבת וכקושית הרמב"ן, בא להוסיף דאף המניח ישראל אחר לעשות מלאכה בשבת עובר על לאו].

אך ביראים (סי' קיג) כתב דאיסור אמירה לנכרי אכן מן התורה, "למדנו מכאן שאסור לישראל

אמנם רש"י בע"ז טו. ד"ה כיון (לענין הא דאסור למכור בהמה גסה לנכרי) כתב, "ומה שאסור לישראל לומר לעכו"ם עשה לי כך זהו משום ממצא חפצך ודבר דבר דבור אסור".

ועי' בעה"ש סי' רמד ס"ד שהעיר דאין סתירה אלא צריכים לב' הטעמים. והרחיב בזה בקה"י ע"ז סי' ח'. דאי משום ממצא חפצך רק אסור אם האמירה היא בשבת אבל הי' מותר לומר לנכרי בע"ש לעשות מלאכה עבורו בשבת. ולדינא זה אסור משום דהוי כשלוחו שהוא כמותו ועושה מלאכה עבורו בשבת. ומאידך כאשר הישראל אומר לנכרי בשבת לעשות מלאכה עבורו בחול אין משום שליחות אבל יש משום ממצא חפצך. ודברים דומים בשו"ת אבני נזר (סי' מג) וקוב"ש (ביצה מט).

ולגבי האיסור לומר לנכרי בע"ש לעשות מלאכה עבורו בשבת עי' במרדכי שבת סי' רמט בסוגי' ריש מי שהחשיך במה דנותן כיסו לנכרי פירש רש"י מבעוד יום. והטעם הוא דאין אדם עומד על ממונו וכי'. הא לאו הכי הי' אסור. וכן ברמב"ם פ"ו ה"א. וכן להלכה בשו"ע סי' שז ס"ב.

ואם אמר לנכרי בשבת לעשות מלאכה עבורו במוצ"ש יש משום ממצא חפצך וליתא משום שליחות. כך כתב בשו"ע הרב סי' שו סק"ה, ולא ראיתי מי שחולק על זה. ואמנם כתב בשו"ע הרב שם דקל זה מהיכא דעושה הנכרי מלאכה בשבת, דכיון דאסור רק משום ממצא חפצך מותר במקום מצוה אף במלאכה דאורי' (אף דבעלמא לא קיי"ל כשיטת בעל העיטור).

ועוד טעם לאיסור אמירה לעכו"ם מצינו ברמב"ם פ"ו ה"א שכתב "כדי לא תהי' שבת קלה בעיניהן ויבאו לעשות בעצמן". ולכאורה אין זה טעם נפרד מהטעמים שהזכרנו אלא שזה נתינת טעם להא דגזרו משום אמירה לעכו"ם.